

GASPAR FERNANDES DUARTE (ANTWERPEN)
AAN CONSTANTIJN HUYGENS (DEN HAAG)
3 MEI 1648
4812

Antwoord op Huygens' brief van 27 april 1648 (verloren).

Samenvatting: Duarte bespreekt enige aspecten van de bouw van een klavecimbel voor Huygens (o.a. de toonhoogte), waarbij het instrument van Utricia Ogle ter vergelijking gebruikt wordt.

Het is niet bekend of Huygens heeft geantwoord.

Primaire bron: Leiden, Univ. Bibl., Cod. Hug. 37: brief (dubbelvel, 26x33cm, a | d; Diego Duarte).

Vroegere uitgaven: Jonckbloet 1882, [Duarte] nr. 10, pp. CXCII-CXCIII: volledig.

— Worp 4, nr. 4812, p. 477: onvolledig (<UE seer aengenaemen ... qualyck willen obedieren.>).

— Stellfeld 1942, pp. 36-37: volledig.

— O'Brien 1990, Appendix 17, pp. 305-306: volledig, in Engelse vertaling.

Namen: Johannes Couchet; Utricia Ogle; Pieter Pater.

Glossarium: allemande (allemande); brugge (dokkenlijst); chorista (koortoon); clavesingel (klavecimbel); clawier (klavier); concert (muziekensemble); courrante (courante); hermonie (harmonie); instrument (muziekinstrument); moeselen (neuzelen = een nasale klank hebben); orgel (orgel); singhen (zingen); snaer (snaar); steertstuck (staartstuk = klavecimbel); stem; tanient (tangent = dok); thoon (toon); thoon chorista (koortoon); unison (unisono); vois (stem).

Transcriptie

¹Aen Mynheere

Mynheere C. Huygens, heere van Sulichem,

in 's-Chravenhage.

Mynheere,

UE. seer aengenaemen van den 27^e den voorleden maent Aprilis hebbe ontfanghen, ende UE. intentie wel verstaen, desirerende een steertstuck in unison met een volle clawier gelyck dat van Mevrouw Swan, maer van de lenghde gelyck desen Monsieur Couchet aldaer aen eenen genoempt Pater gesonden heeft, waerover aen ditto Couchet gesproken hebbe door dien dickwils tot synen huysse gaen, gelyck hij van gelijken tot mynent compt.

Nu wat aengaet deselve twee thoonen leeger soude moeten luyden dan die van Mevrouw Swan, dat can qualyck wesen ende gans geen mode noch bequaem tot eenich concert van voisen, maer wel van den naturelycken thoon van dit lant dat men heet chorista, ende dat is just eenen thoon leeger als die van Mevrouw Swan, dienende voor gemeyn stemmen, ende die van dita Mevrowe voor extraordinair goede stemmen die hoogh singhen, ende om allemanden en courranten te spelen.

Van dienselven thoon hebbe ick tot myn gebruyck vier oft vijf, uitgenomen myn clavesingel van 't orgel, die chorista van den rechten thoon is. Ende soo sal die voor UE. moeten luyden, ende moet oyck wat langer wesen als die van Pater. Hebbende oyck corts bevonden dat wy elcke voorste snaer van de twee, die scherp luyt, door de tweede tanient behoort gespelt te worden ende d'ander snaer die wat meer moeselt met de voorste tanient, want het geeft den ander hermonie, doordien dit corts met een clavesingel geprobeert hebben. Gelieft de brugge van den clavesingel van Pater op te heffen, ende 't selve te considereren met eenen sterk te raeken, UE. sal dateluckye mijne meyninge verstaen.

1. Adres autograaf.

Diergelycke dinghen alsmede meer andere subtylheden te lanck te schrijven en hebben noyt by andere meesters ondersoeght geweest, doordien deselve uit oorsaeke van seer snelle handeling gevoelt worden aen dewelcke de gemeyne instrumenten qualyck willen obediëren. UE. gelieft mij volgens syn geliefte altyts liberlijcken te commanderen sonder ceremoniën, ende sal my altyts bereyt vinden te wesen,

Mynheere,

UE. ootmoedighen dinaer
²G.F. Duarte.

Antwerpen, den 3 Mayo 1648.

Vertaling

Aan de heer Constantijn Huygens, heer van Zuilichem,

te Den Haag.

Mijnheer,

Ik heb uw vriendelijke brief van 27 april jl. ontvangen, en uw bedoeling goed begrepen, dat u een klavecimbel wilt hebben, dat in unisono klinkt met een volledig klavier, zoals dat van ³mevrouw Swann, maar dat even lang is als het exemplaar dat de heer [Johannes] Couchet aan een zekere [Pieter] Pater ⁴aldaar heeft gezonden, waarover ik met genoemde Couchet heb gesproken, omdat ik dikwijls bij hem thuiskom, zoals hij ook mij bezoekt.

Wat betreft het feit dat het twee tonen lager gestemd zou moeten zijn dan dat van mevrouw Swann, dat kan nauwelijks en het is geen gewoonte, noch is het geschikt voor samenspel van stemmen, maar wel [kan het worden gestemd] in de gebruikelijke toonhoogte van dit land, de koortoon, en dan staat het precies een toon lager dan dat van mevrouw Swann, en is het geschikt om gewone stemmen te begeleiden, terwijl die van genoemde mevrouw ook geschikt is om buitengewoon goede, hoge stemmen te begeleiden, en om er er allemandes en courantes op te spelen.

Op die toonhoogte staan vier of vijf instrumenten van mij, behalve het klavecimbel van het orgel, dat precies in de koortoon staat. Zo [hoog] zal ook het uwe moeten klinken, en daarnaast zal het wat langer moeten zijn dan dat van [Pieter] Pater. Onlangs ontdekte ik tevens dat de voorste snaar van de twee, die doordringend klinkt, getokkeld moet worden door de ⁵tweede toets, en de andere, die wat meer neuzelt, met de ⁶voorste, want dat geeft een andere klank, hetgeen we pas geleden bij een klavecimbel hebben geprobeerd. Licht u de dokkenlijst van het klavecimbel van Pater maar eens op, en slaat u dan krachtig aan, dan begrijpt u meteen wat ik bedoel.

Dergelijke dingen en andere verfijningen waarover ik hier niet kan uitweiden, zijn nog nooit door andere bouwers onderzocht omdat, vanwege het zeer directe mechaniek [van het instrument], [de aanslag] gevoeld kan worden, hetgeen bij gewone instrumenten te wensen overlaat. Weest u zo vriendelijk mij steeds vrijelijk en zonder omhaal te bevelen, en u zult zien dat ik altijd bereidwillig zal zijn,

mijnheer,

-
2. Ondertekening en plaats/datumaanduiding autografisch.
 3. Utricia Ogle, echtgenote van William Swann.
 4. In Den Haag.
 5. Namelijk die van het bovenklavier.
 6. Namelijk die van het onderklavier.

uw nederige dienaar
Gaspar Fernandes Duarte.

Antwerpen, 3 mei 1648.
